
POROČILO O MEDNARODNEM SIMPOZIJU MASKE V EVROPSKI TRADICIJI, Binche (Belgija), 3. - 11. februar 1997

441

V februarju leta 1997 sem se udeležila mednarodnega simpozija o evropskih maskah. Odvijal se je v predpustnem tednu v majhnem belgijskem mestu Binche. To mesto ima privilegij, da se v njem dogajajo za pusta zelo nenavadne reči, ki jih drugje ne poznajo. Pred približno tridesetimi leti so prav v Binchu v lokalnem muzeju zbrali občudujoče veliko število mask iz vsega sveta - in tako je bil rojen Mednarodni muzej evropskih mask. Slovenci se lahko pohvalimo, da je bil eden od pobudnikov te zbirke tudi naš strokovnjak za maske, etnolog dr. Niko Kuret.

Prireditelji simpozija so bili predvsem strokovnjaki muzeja, med njimi Michel Revelard, direktor muzeja, in Damien Watteyne, predstavnik Oddelka za francosko skupnost v Belgiji na Ministrstvu za kulturo. Binche namreč leži blizu francoske meje v pokrajini Hainaut, kjer prebivajo v glavnem francosko govoreči Valonci. Ob tako bogatem kulturnem ozadju niti ni čudno, da so si izbrali to majhno belgijsko mesto s prikupnim in dobro varovanim srednjeveškim mestnim jedrom za kraj, kjer so potekali seminarji in predavanja.

Udeleženci so prišli iz 16 držav in jih je bilo kar 40, velika večina z vzhoda. Njihova želja po spoznavanju in potovanju na zahod je bila razumljiva, ker so prihajali z ne tako dolgo nazaj dokaj zaprtih območij. Vendar pa je bilo tudi tisto, kar so predstavili in povedali, izjemno zanimivo. Prireditelji simpozija so namreč razpisali temo, ki se je dotikala prav vseh: Maske v evropski tradiciji. Predavanja oziroma referati so bili razdeljeni na štiri glavne teme: a) Stanje raziskav na področju tradicionalnih mask, b) Razvoj tradicionalnih mask - pojav, prenehanje, transformacija, c) Muzeološki izraz - od etnologa k muzeologu, d) Stanje dokumentacije, posebno avdiovizualnega materiala.

Predavanja, ki so bila običajno spremljana z diapozitivi, so odkrivala večini poslušalcev, četudi strokovnjakom, neznane dogodke, tradicionalne šege različnih narodov, sicer natančneje znane samo domačinom ali pa redkim tujim znanstvenikom, ki so se podrobneje ukvarjali z njimi. Med njimi je bil prav gotovo ravnatelj muzeja v Binchu, gospod Revelard, Belgijec, ki je predstavil študijo o bolgarskih maskah, sad dolgoletnih skupnih raziskav s sodelavko gospo Guergano Kostadinovo. Razpravljalci so se od 4. do 7. februarja zbirali ob različnih referatih. Neka-

teri so bili bolj, drugi manj polemični, vsi pa so izjemno zanimivo predstavljali lastne izkušnje in znanstvene ugotovitve. Poglavje o spremembah v šegah in maskah je bilo gotovo med najbolj zanimivimi. Bogastvo mask na vzhodu je bistveno večje kot na zahodu, posebno če ne štejemo zraven samo pustnih, karnevalskih preoblek.

442 Ko se zberejo na kupu etnologi, je najbrž popolnoma logično, da med njimi prihaja do različnih mnenj. Tako so se kresala tudi ob nekaterih referatih, ki so prihajali - kako zanimivo se to še vedno loči posebno ob večjih strokovnih združbah! - z "vzhoda" in "zahoda". Zanimiva so bila posebno pojasnjevanja o vzrokih za propadanje ali ponovno rojevanje starih šeg, posebno če so bile žrtve državnih prepovedi. Družbene spremembe same vplivajo na šege ne glede na menjavanje zapovedanih prepovedi. Pojasnila kolegov s komunistično represijo so bila ponavadi docela odveč. Slikovitost in bogastvo njihovih šeg in mask za tujca predstavljata še vedno razkošje, ki ga drugod ne poznajo.

Iz Slovenije je sodelovalo pet etnologov, prišli so iz treh muzejev in Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Različnost institucij se je, kako simbolično (!), ujela z velikim bogastvom, ki ga premore Slovenija v svojih pustnih šegah. Vsak od njih je predstavil en delček bogate tradicije. Tistim od poslušalcev, ki so se s slovenskimi pustnimi šegami srečali prvič, je bilo navsezadnje kar prijetno pojasnjevati, da komaj dvomilijonski narod ohranja še tolikšen etnološki zaklad.

V skladu z razpisanimi temami je bilo govora o današnjem stanju šeg na terenu, predvsem pa o njihovi morebitni transformaciji, ki naj bi je bile deležne predvsem v zadnjem času. Nemara je bil prav za belgijske gostitelje še najbolj zanimiv referat etnologa iz muzeja na Ptuj, Aleša Gačnika, ki je kar dvakrat nadvse natančno razpravljaval o pojavu tim. "korantomanije". To naj ne bi pomenilo nič drugega kot neke vrste popularizacijo, v resnici pa izrabljanje starih pustnih šeg z vzhodnega dela Slovenije. Glavno figuro predpustnega veseljaka in preganjalca zimskega mraza - koranta - ki je imel od nekdanje zelo strogo določena pravila gibanja v času in prostoru, so nenadoma začeli uporabljati kot nekakšen "trade mark" za reči, ki nimajo nič skupnega z masko. Začel je služiti za reklamo, hkrati pa so mu nalepili dobrotni videz tistega, ki naj bi skrbel za "promocijo" nove države. Etnologa s Slovenske akademije, mag. H. Ložar-Podlogar in mag. J. Fikfak sta predstavila zgoščenko, ki še nastaja in kjer bodo združene takorekoč neštete informacije o slovenskih maskah in pustnih šegah. Vsekakor so bili Slovenci v tem pogledu na simpoziju med najbolj inventivnimi.

Etnologinja Ivana Leskovec iz idrijskega muzeja je predstavila film in referat o cerkljanskih lavfarjih. Atraktivne maske iz Cerknega so ene redkih slovenskih mask, ki so že vrsto let razstavljene v muzeju v Binchu. Pri udeležencih simpozija so sprožile živahne komentarje, saj so jim bile tako navsezadnje že nekolikokrat poznane. Avtorica članka T. T. iz Slovenskega etnografskega muzeja v Ljubljani je v svojem referatu razpravljala o pojavu posameznikov, ki včasih s svojim delom spodbudijo spoštovanje in veselje za vračanje v "stare čase". Šlo je za slikarja in

predavatelja likovne vzgoje na neki šoli v Ilirski Bistrici, Romea Volka, ki je na podlagi lastnih raziskav vzpodbudil oživljanje starih likov brkinske "škoromatije", ki je bila sicer v osiromašeni obliki poznana že "od vselej".

Ko je bil uradni del simpozija končan, so belgijski gostitelji za vse udeležence pripravili še izjemen dogodek: sodelovanje na karnevalu v Binchu. To seveda ni bila le asistenca anonimnega opazovalca, ampak doživljanje šege in rituala, kakor bi si ga želel vsak pravi etnolog: znamenite Gillese, ključne karnevalske osebe, je bilo mogoče gledati in spremljati v živo, tako rekoč iz družinske perspektive. Vsak etnolog je namreč lahko preživel dan v tisti družini, iz katere je izhajal njegov Gilles. Gilles, ki je osrednja postava pustnega dogajanja v mestu, je poznan samo v tem kraju. Vsako leto na pustni torek ga znova obudijo in mu posvetijo ves dan. Priprave na prireditev so trajale že od poletja in zadnje tri mesece so jih vsi sodelujoči preživeli takorekoč v transu.

443

Binche je bil od nekdanj mesto obrtnikov. Tudi Gilles je s svojo bogato opravo še danes dosegljiv le premožnim. Gre za čast, ki ne doleti vsakega. Uniforme izdelujejo le redki in ta čast prehaja v isti družini iz roda v rod. Prav nedoumljivo pa se nam Slovencem lahko zazdi, kako učinkovito je figura Gillesa zavarovana pred zlorabo, kakršna je doletela našega koranta. Še misliti ni, da bi se lahko njegova figura uporabljala za podobne neumnosti, kot so si jih že privoščili pri nas. Njegovo mesto je še vedno trdno določeno: kot pravljичni figuri mu je določen en sam dan življenja na leto, kot ptič feniks prihaja leto za letom, najti ga ni moč nikjer razen v Binchu.

Naj bo ob koncu še dodano, da so organizatorji simpozija obljubili, da bo zbornik z vsemi razpravami izšel ob letu osorej.

Tanja Tomažič